

VILÉM PREČAN

VELKÉ A MALÉ DĚJINY MILANA ŠIMEČKY THE GREAT AND SMALL HISTORIES OF MILAN ŠIMEČKA

Zborník Nadácie Milana Šimečku: Život v slove a život slovom (1992)
Zobrané eseje: V kradeném čase (1994)

Milan Šimečka se narodil 6. března 1930, zemřel 24. září 1990; jeho pozemská pouť „tvorby vlastní skutečnosti“ od zrození do okamžiku smrti, „kosmické katastrofy, kdy se opět všechno vrátí do původního stavu“ (používám jeho vlastní obraty, jimiž charakterizoval svůj pohled na život člověka), trvala šedesát a půl roku. Pokusím se načrtnout hlavní obrysy Šimečkova života a díla; výslovně upozorňuji – nic víc než hlavní obrysy to nejsou, v mnohém jen implicitně naznačují, kudy by se asi mělo ubírat zkoumání o Šimečkově osobnosti a díle, jakož i jeho místě v nezávislém českém a slovenském myšlení druhé poloviny dvacátého století. Rád bych rovněž přispěl k odpovědi na otázku, čím Šimečka byl a čím zůstává pro ty, kdo měli štěstí prožít kus života v jeho blízkosti, a zejména čím se cítí zasaženi a poznamenáni čtenáři jeho díla.

Narodil se v Novém Bohumíně, sám svůj rodný kraj později charakterizoval jako český cíp Slezska u řeky Odry, kde žili od nepaměti lidé různých národností:

„...podléhal [jsem] v dětství iluzi, že toto dělení [na Čechy, Němce, Poláky, Židy] je druhořadé, že různosti jazyků, povah a původu jsou považovány za přirozené a prospěšné, že nebrání nikomu v dobrých občanských, sousedských a lidských stycích. Dodnes se mi zdá,“ napsal v roce 1987, „že jsem své dětství prožil v nefalšovaném internacionalismu. Mé tetičky, které se prohlašovaly za Němky, mi nabízely nedělní bábovku stejně vřele jako ty, které se pokládaly za Česky.“

Do školy chodil před válkou, za války i po válce a podle vlastních slov zakusil na vlastní kůži trojí nebo čtverý typ ovlivňování.

Milan Šimečka was born on 6 March 1930. He died 24 September 1990. His life's pilgrimage, the 'creation of one's own reality', from his birth till the moment of his death, the 'cosmic catastrophe, when everything returns to its original state', to use Šimečka's words to describe human life, lasted 60 years and six months. I shall try to outline the main features of Šimečka's life and work – nothing more than the main features, may I stress, in which I often only suggest where research into Šimečka's life and work should begin, as well as the his place in independent Czech and Slovak thinking in the second half of the twentieth century. I should also like to help to answer the question concerning what Šimečka was and remains for those who had the good fortune to live part of their lives near him, and especially how one feels affected and changed after reading his work.

He was born in Nový Bohumín, and later described his native region as the Czech tip of Silesia at the river Oder, where people of various nationalities had lived since time immemorial. "As a child I was subject to the illusion", he wrote in 1987,

"that the division [into Czechs, Germans, Poles, Jews, and so on] was secondary, that the variety of languages, natures, and origins was considered natural and beneficial, that it prevented nobody from having good relations as a citizen, neighbour, or person. Even now it seems to me that I spent my childhood in authentic internationalism. My aunts, who declared themselves Germans, offered me Sunday cake just as lovingly as my aunts who considered themselves Czechs."

„Z prvorepublikové indoktrinace mi zůstal v paměti jen matný dojem, byla umírněná, nepřilíš militantní a zaměřená cele na postavu T. G. Masaryka, prvního prezidenta. Ten byl prezentován dětské duši jako moudrý a vzdělaný muž, laskavý a starostlivý tatíček. Byla to však jediná výchova v mých školách, která kladla nade všechno ostatní vzdělání, pravdu a duchovní hodnoty.“¹

O svém mládí i o době, v níž dospíval, napsal Milan Šimečka mnoho pozoruhodného v odpovědi na anketní otázku Lenky Procházkové z roku 1985 – „co jste dělal a v co jste věřil, když Vám bylo dvacet“.² Napsal tehdy:

„Každý můj pokus přiblížit se ke svému mládí [je] doprovázen pocitem údivu, vzdálenosti a úplně jiného světa. (...) Byl to svět zvláštního historického okamžiku, byl krutý se snadností, kterou zanechala válka, byl přecpán nadějami a iluzemi. ...dupal a hartusil, že se musíme rozhodnout. Dnes tomu těžko kdo uvěří, ale nutili nás k rozhodnutí hlavně proto, abychom v příštím rozhodném boji zahynuli na správné straně dějin. (...) Byla to doba ajatoláhů.

Vím však, že mladí lidé se neptají na dobu, ale hlavně na to, proč jsme se v takovém množství nachlil pro myšlenku revoluční přeměny světa, když, jak dnes každý vidí, to byla myšlenka přinejmenším diskutabilní a neměla navíc úplně čisté historické zázemí. Jenže tento způsob ptání je už generačně upraven, protože vychází z jiné zkušenosti, a tedy i za předpokladu, že naše tehdejší rozhodování bylo založeno na čtení přehledné mapy, na které byla zakreslena všechna výstražná znamení, všechno, co bylo, a dokonce snad i to, co bude. Pokud si však já pamatuju, byla to mapa jen velmi hrubě načrtnutá, strže, do kterých člověk mohl spadnout, byly šikovně maskovány cudným utajováním pravdy, na kterém se podílely mnohé významné osobnosti. (...) Kdo tehdy věděl, do roku 1948, že o vítězích a poražených bylo už dávno rozhodnuto? Ideový zápas vypadal úplně autenticky. Váha dějin se tehdy zdála být obrovská, výhružná a zlověstná, ponechávala jen málo místa obyčejnému lidskému rozměru a nalhávala působivě mladým lidem, že naslouchat hlasu tajemné historické zákonitosti je mnohem důstojnější člověka než naslouchat unavenému šeptání jakési starobylé mravnosti.

Vidím při pohledu zpět, jakým determinacím jsme byli vystaveni a jak náhodně nás obracely v tu

He went to elementary school before World War II, during the war, and after it, and, as he himself said, experienced three or four kinds of influence. “Of the indoctrination of the First Republic I have only a vague recollection,” he wrote.

“It was mild, not too militant, and orientated entirely to the person of T. G. Masaryk, the first President. He was presented to the young child as a wise and educated man, a kind and solicitous granddad. It was, however, the only education in my schools that gave truth and spiritual values priority over all other education.“¹

About his childhood and becoming an adult, Šimečka provided much remarkable information when replying to a questionnaire (sent to him by Lenka Procházková in 1985) which asked, ‘What did you do and what did you believe when you were twenty?’²

“Each attempt to approach my youth“, replied Šimečka, “is accompanied by a feeling of wonder, distance, and of a completely different world. [...] It was a world of a particular historical moment, it was cruel with the simplicity the war left behind, it was overflowing with hope and illusions it stomped its feet and berated us that we had to decide. Today few believe we were forced to decide mainly so that in the next decisive struggle we could die on the right side of history. [...] It was a time of Ayatollahs.

I know, however, that young people do not ask about that time, and especially do not ask why so very many of us were enthusiastic about the idea of changing the world by revolution, when, as everybody today knows, it was an idea that was moot at the very least and, moreover, was without a real historical basis. But this sort of inquiry is determined by the generation one belongs to, because it stems from another experience and, therefore, from the assumption that our decision-making back then was based upon reading a clear map on which all the warning signs were drawn, together with everything that had been and would be. As far as I remember, it was a map that had been drawn very crudely; the gullies into which one could fall were carefully masked with the chaste concealing of the truth, which many important persons had partic-

či druhou stranu. Já jsem sice nebyl obdařen dělnickým původem, ale byl jsem sirotek, a to bylo v oné poválečné vlně sociální sentimentality skoro totéž. Žil jsem v laskavé péči své sestry a neměl jsem nouzi, stát mě zahrnoval svou přízní. Osvobodovali mě od všech poplatků, dostával jsem nejvyšší stipendia, všude se mnou jednali vlídně. Studovat jsem mohl, na rozdíl od svých synů, co se mi zlíbilo. Usoudil jsem, že stát je dobrý a že si zaslouží mou vděčnost. Nešlo ani tak o peníze, které mi dával, šlo spíše o to, že mě zhodnocoval v mých vlastních očích. Domníval jsem se, že jedním poctivě, když projevím svůj vděk nadšeným budováním, sjezdil jsem tehdy všechny slavné brigády. Přišlo mi tehdy na mysl, že si stát mou oddanost kupuje? Lhal bych, kdybych řekl, že ano. A přesto, nemohla mít tato determinace i opačný směr? Kdyby se o mě starala katolická charita, nestal bych se věrným katolíkem? Hle, jací jsme!

Miloval jsem Velkého Bratra? Asi ano, byt' s tajnými a bolestnými výhradami. Ještě dnes však cítím na kůži tu historickou determinaci. Ve čtyřicátém pátém jsem byl z té prokleté války už děsně vyšokován. Dospěl jsem k přesvědčení, že mě chtějí v této válce zabít. Strážili na mě z letadla, na čtrnáctiletého kluka, který běhal v bílém tričku po poli. Padesát metrů přede mne shodili na silnici bomby, když jsem jel s dívkou na kole na výlet. Cívil jsem s hrůzou na bezkrevné kosti a cukající se střeva rodin vysvlečených tlakem vzduchu z nedělního oblečení. Maminku zabili při bombardování, a když jsem já vylezl po těch hromových úderech ze sklepa do smradu, prachu a trosečné pouště, ušel jsem v šoku deset kilometrů a dodnes nevím, kudy jsem šel. Zablácené a zpocené Ukrajince z Malinovského armády jsem vítal se stejným pocitem jako ti, kteří píší o výročích do Rudého práva. Nebyl jsem jim vděčen za osvobození, tomu jsem nerozuměl, byl jsem jim vděčen za to, že ukončili tu hroznou věc a že já neumřu, aniž bych poznal ženu, což mi v mém věku připadalo jako vůbec to nejhorší. Kdyby mi však dali šanci k životu nějakí černoši z Virginie, neobrátila by se moje vděčnost k nim? Dnes, když čtu u historiků, jak to s naším osvobozením bylo, je náhodnost mých cest ještě smutnější. Vysvětluju si to tak, že Stalin stál o mou vděčnost, Eisenhower o ni tolik nestál, nestála mu za to riziko v oné přehřívce k dnešní konfrontaci.“

V roce 1949 začal Milan Šimečka studovat

ipated in. [...] Who back then knew that the victories and defeats up to the year 1948 had been decided long before that? The ideological struggle appeared to be absolutely authentic. The scales of history back then appeared to be enormous, menacing, and ominous; they left little space to the ordinary human dimension and impressed urgently on young people, that to listen to mysterious historical laws was far more dignified for a man than to listen to the weary whispering of some outmoded morality.

I see, looking back, what sort of determining factors we were faced with and how frivolously they turned us towards this or that side. I was not endowed with a working-class origin, but I was an orphan, and in that post-war wave of social sentimentality that was almost the same. I lived in the loving care of my sister, and was not wanting in anything; the state showered me with its favour. They waived the payment of all fees, I received the largest scholarships, and I met with kind behaviour everywhere. I (unlike my sons) was able to study whatever I liked. I reckoned the state was good and that it deserved my thanks. It was not even so much a matter of the money they gave me; rather it was that they had raised my worth in my own eyes. I assumed I was acting honourably when I demonstrated my gratitude by enthusiastically helping to build [the socialist state]. I took part in all the well-known work brigades. Did it ever occur to me that the state was buying my devotion? I should be lying if I said it did. And yet, might not these determining factors have taken the opposite course? If a Roman Catholic charity had looked after me, might I not have become a loyal Catholic? So, this is how we are!

Did I love Big Brother? I suppose so, but with secret and painful reservations. Even today I feel that historic determining factor on my skin. In 1945 I was terribly shocked by the damned war. I had become convinced they wanted to kill me in this war. They shot at me from an aeroplane, at a fourteen-year-old boy who in a white T-shirt was running through a field. They dropped a bomb on the highway fifty metres in front of me when I was on a bike ride with a girl. I stood gaping with horror at the sight of white bones and the twitching guts of families who were stripped out of their Sunday best by air pressure of the blast. They killed my mother when bombing, and when, after those thundering blows, I crawled from cellar into the stench, dust, and wasteland, I covered ten kilometres in a state

na brněnské univerzitě ruskou a českou literaturu a filozofii. Po letech, za normalizace, otřesen diletantstvím na každém kroku, si vzpomene, jak ho profesor v prvním ročníku – v nejménější době temna – sjel za to, že nepřesně citoval Puškina. A při probírce samizdatových knih-neknih si připomene, jak za studentských let dělal knihovníka ve slovanském semináři, přečetl spoustu knih a nejednou se podívoval, „jaký druh kapitalistické ziskovosti vedl vydavatele k tomu, že vydávali v několika stech exemplářích básně tištěné na krásném papíře krásným písmem“.³

Po skončení fakulty učil rok češtinu na jedenáctiletce v Kroměříži a v roce 1954 přišel do Bratislavy. Dráhu vysokoškolského učitele začal na katedře marxismu-leninismu, kde měl za úkol vysvětlovat studentům medicíny a farmacie základy marxistické filozofie. Poznal jsem ho tam o rok později, na podzim 1955, když jsem se souhrou náhod sám ocitl na téže katedře. Z těch prvních měsíců mi utkvěla v paměti vzpomínka jen na jeden rozhovor v jeho bytě, ve studentském internátu v Horském parku, pravděpodobně před vánoci 1955. Svěřil se mi s tím, jak se už nemůže dočkat politického zemětřesení v Moskvě na sjezdu, který byl svolán na únor 1956; mluvil o tom, že legenda o Stalinovi dostane na frak.

Rok 1956 byl bouřlivý; vzpomínám si, jak Milan nedočkavě otevíral každé ráno několikere noviny, které chodily na katedru, jak sledoval zprávy ze zahraničí a jak otevřeně se vyjadřoval k senzácím, jež doba přinášela. A ještě dnes mi zní v uších ortel, který nad Milanem Šimečkou vynesl tehdy, když rok 1956 v Československu skončil, jak skončil, jeden z těch devíti mladých mužů pod třicet na oné katedře marxismu-leninismu, o níž je řeč. „S každým, co sú tu, by som si stal do zákopu, ale s tebou, Milan, by som sa bál, aby si ma neodobachol zo zadu!“, vykřikoval ten, o němž se říkalo, že ho má kvůli jeho alkoholismu v moci Státní bezpečnost. A na jaře 1957 to nevypadalo dobře: největší dogmatik na katedře se nechal slyšet, že Milanovi by „sa zišla na rok lopata“.

Pochybné zocelení manuální prací se Šimečkovi zatím ještě na celých dlouhých třináct let vyhnulo. Po prázdninách roku 1957

of shock, and to this day don't know how I got where I ended up. I welcomed the muddy and sweaty Ukrainians from Malinovsky's army with the same feeling as those who write to Rudé právo about anniversaries. I didn't feel grateful to them for liberation (I still didn't understand that); I was grateful to them for having put an end to that horrible thing and now I wasn't going to die without knowing a woman, which at my age back then seemed like the worst thing that could have happened. If some black Americans from Virginia had given me the chance to live, would not my gratitude have gone to them? Today, when I read about how our country was liberated, the haphazardness of my journeys is even sadder. I explain it to myself by saying that my gratitude mattered to Stalin, but didn't matter so much to Eisenhower, not enough for him to take the risk in that overture to today's confrontation.“

In 1949 Milan Šimečka began to read philosophy, Russian and Czech literature at Brno. Much later, during the Normalization period, horrified by the amateurism he met with everywhere, he recalled how a teacher, during the darkest of the dark years, gave him a tongue-lashing for misquoting Pushkin. And when leafing through samizdat literature he recalled how as a student he worked as a librarian in the Slavonic studies department, read a lot of books, and often wondered 'what sort of capitalistic greed had led the publisher to publish poems printed on beautiful paper with beautiful type-fonts in a print-run of several hundreds.'³

After graduating he taught Czech for a year at a combined elementary and secondary school in Kroměříž, and moved to Bratislava in 1954. His career as a university teacher began at the Department of Marxism-Leninism, where his job was to explain the basics of Marxist philosophy to students of medicine and pharmacy. It was there I came to know him a year later, in the autumn of 1955, when by a combination of coincidences I found myself at the same department. Of those first months what I remember most is a conversation in his rooms in the students' hall of residence in Horský Park, probably before Christmas 1955. He confided to me that he could hardly wait for the political earthquake

změnil působiště a začal učit na Vysoké škole muzických umění. Následujících deset let bylo asi obdobím jeho nejintenzivnějšího studia filozofie, kdy se znovu a nyní důkladně seznamoval s obsahem všech filozofických škol a systémů minulosti. Nešlo jen o přednášky pro studenty; na přelomu padesátých a šedesátých let si ho našlo jedno z témat, jemuž zůstal věrný až do konce života: sociální utopie.

(Důkladná znalost dosavadní filozofické literatury přijde Šimečkovi vhod nejednou v 70. a 80. letech, nejvíce však tehdy, když se při sepisování filozofického traktátu Dopisy o povaze skutečnosti, v ruzyňské věznici v první polovině roku 1982, bude moci spolehnout jen na svou paměť a na své někdejší studium. V textu stylizovaném jako dopis svým dvěma synům prozradil na sebe i to, co jinak – jak výslovně napsal – „před veřejností tajím a k čemu bych se nikdy nepřiznal, že totiž všechno, co člověk potřebuje o filozofii vědět, je v takových desíti až dvaceti nejlepších knihách“; na jiném místě téhož textu napsal ještě něco velmi pozoruhodného, co prozrazovalo jeho hlubokou znalost dějin filozofie i osobitý pohled na to, jak se v celé filozofii vracejí tytéž otázky a tytéž odpovědi: „Mám v podstatě za to, že filosofové se v posledních dva a půl tisíce let odlišují pouze stylem a pojmoslovím.“⁴

V roce 1961, ve své první knížce Sociálně utopie a utopisti Šimečka daný terén důkladně zmapoval.⁵ Po této přípravné práci se pustil o kus dál: na konci roku 1964 dokončil první verzi knihy Kříza utopizmu; myšlenkové těžiště, jakkoli tu a tam zamaskované a terminologicky poznamenané dobou vzniku, spočívalo v analýze vyústění sociálních utopií minulosti v soudobém marxismu. Tato kniha, jež vyšla až v roce 1967, byla v československých poměrech odvážný tvůrčí čin. Přinesla autorovi přirozeně řadu potíží už ve stadiu rukopisu; jeden ze strážců čistoty slovenské marxistické filozofie ji nechtěl přijmout jako habilitační spis. Naštěstí byla publikována v době, kdy společenská krize druhé poloviny šedesátých let dospívala ke svému vyvrcholení, a tak se věc odešla bez skandálu.⁶

Tuto knihu psal Šimečka v době, kdy už byl

at the upcoming congress in Moscow, which had been called for February 1956; he talked about how the Stalin legend was going to get a good licking.

1956 was a stormy year. I recall how each morning Milan impatiently opened the several newspapers that were delivered to the department, and how he followed news from abroad and openly expressed himself on the sensational events of those times. And I can still hear the sentence passed on Milan Šimečka by one of those nine young men under thirty years of age at the Department of Marxism-Leninism when the year 1956 in Czechoslovakia ended the way it did. 'I would get into the trenches with anybody else in this place, Milan, but with you I'd be afraid you'd shoot me in the back!', stated a person about whom it was said that the secret police had him in their power on account of his alcoholism. And things did not look good in the spring of 1957: the greatest dogmatist at the department let it be known that Milan 'deserves a year with a shovel'.

Šimečka was spared this dubious hardening by manual labour for the thirteen years. After the summer vacation in 1957 he began to teach at the School of the Performing Arts. The next ten years were probably the period of his most intensive study of philosophy, when he became thoroughly acquainted with the essence of all philosophical schools and systems. It was not only a matter of lectures for students; in late 1959 and early 1960 he came to know one of the topics to which he would remain faithful till the end of his life, namely social utopia.

(A thorough knowledge of the philosophical literature often proved useful for Šimečka in the 1970s and 1980s, above all when writing Dopisy o povaze skutečnosti [Epistles on the nature of reality], composed in Ruzyně prison in the first six months of 1982, and he had to rely entirely on what he could recall of his former studies. In one piece, stylized as a letter to his sons he also revealed things about himself which he had otherwise 'concealed from the public and would never admit, namely that everything one needs to know about philosophy is in those ten to

poznamenán četbou Orwellova utopického románu 1984, tak jak to mnohem později popsal v eseji o Winstonu Smithovi:

„Když jsem četl poprvé Winstonův příběh, bylo mi už přes třicet, byl jsem o něco mladší než Winston, všechno, co potkalo jeho, mě ještě mohlo potkat. Tak jako on jsem dospíval v totalitním systému, nikde jinde jsem nebyl a neměl jsem jistotu o minulosti, o přítomnosti, a tím méně o budoucnosti. V jistém ohledu jsem i já byl zaměstnancem Ministerstva pravdy a žil v zajetí jím šířené ideologie. V každém případě jsem se tak jako Winston vyznal ve výrobě lži a děsil jsem se konfrontace, ke které jsem byl puzen skličujícími pochybnostmi a čistým papírem. Jako Winston jsem tušil, že čistý papír bude popsán... Kniha ležela přede mnou, díval jsem se na poslední stránku a možná se mi trochu chvěly ruce. Měl jsem nesdělitelný pocit identifikace...“

„Po dvaceti letech mohu jen konstatovat,“ napsal Šimečka v roce 1981, „že můj úlek z prvního čtení byl na místě. Můj životní příběh se pomalu, ale jistě začal připodobňovat příběhu z červené pinguinky. Zvykl jsem si na to a bral jsem, co mě potkávalo, bez velkého překvapení, věděl jsem už od Winstona všechno předem.“⁷

Ve svých sedmatřiceti letech měl Šimečka příležitost dokončit svou vlastní soukromou univerzitu: od podzimu 1967 do února 1968 strávil půl roku v Mohuči jako stipendista tamějšího Ústavu evropských dějin. Nejvíce ze všeho jej vzrušoval současný západní svět a jeho ideologie (schylovalo se k evropskému roku 1968 s jeho revoltami mládeže ve Francii, Německu, Spojených státech), každodenní rozhovory s mladými lidmi z půlky Evropy – historiky, filozofy, teology, kteří byli jako on stipendisty mohučského ústavu; a pak ovšem konfrontace skutečnosti západního světa a skutečnosti domácího socialismu s jeho propagandou o sobě i o Západu, kterou tak důvěrně znal.

Ještě si nikdo nedal práci posbírat Šimečkovy články z roku 1968 a vyslovit o nich soud s odstupem let. Sám si na ně vzpomínám jen matně. Psal hlavně do pražských „literárek“, které se jmenovaly do srpna *Literární listy* a potom už jen *Listy*, a do *Kultúrneho živo-*

twenty best books'. Elsewhere in the work he makes a remarkable claim which reveals his profound knowledge of the history of philosophy and his unique view that in all of philosophy the same questions and same answers keep recurring. 'I have', he writes, 'good reason to believe that philosophers have differed from one another during the past two and half thousand years only in style and terminology.'⁴

In his first book, *Sociálne utópie a utopisti* [Social utopias and utopians] (1961) Šimečka thoroughly charted the terrain.⁵ After this preparatory work he went a bit further: in late 1964 he finished the first draft of his *Kríza utopizmu* [The crisis of utopianism]: the basis of the ideas here, though now and then camouflaged and terminologically bearing the marks of the period it was written in, is an analysis of how former social utopias resulted in contemporary Marxism. The book, which was finally published in 1967, was a daring act under the circumstances prevailing then in Czechoslovakia. It naturally got the author into a number of difficulties, even in the manuscript stage; one of the guardians of purity of Slovak Marxist philosophy did not want to accept it as Šimečka's habilitation work. Fortunately it was published at a time when the social crisis of the second half of the 1960s was coming to a head, so that the matter blew over without scandal.⁶

That book was written after Šimečka had already been influenced by having read Orwell's utopian novel 1984, as he was many years later to describe in an essay about Winston Smith:

“When I first read Winston's story, I was more than thirty years old, somewhat younger than Winston; everything he had met with I might still meet with. Just like him, I came of age in a totalitarian system, had never been anywhere else, and was not sure about the past, present, or even less about the future. In a certain respect I, too, was an employee of the Ministry of Truth, and was a captive of the ideology disseminated by them. In any case I, like Winston, was knowledgeable in the manufacture of lies, and was terrified of the confrontation to which I was being driven by nagging doubts and a blank sheet of

ta. Zním dobře jen dva z jeho textů té doby. Jedním z nich je pronikavá úvaha o vztahu Čechů a Slováků, přesně pojmenovávající dilemata tohoto vztahu; byla napsána pravděpodobně záhy po uzákonění federace a dosud nebyla publikována.⁸

Druhý text je ze 7. září a nebyl určen ke zveřejnění; kdosi z přátel v Praze soudil, že Alexander Dubček by se mohl zajímat o názory intelektuálů a že by bylo užitečné napsat nezávislý a otevřený pohled na situaci země. Milan vyhověl mé telefonické žádosti a pohotově napsal soukromý komentář k situaci v Československu a odhad možného vývoje; komentář neztratil nic na brilantnosti ani po letech.⁹

Z textu, který má celkem pět stran, ocituji dvě kratší pasáže charakteristické jak pro Šimečkův tehdejší postoj, tak pro jeho schopnost dohlédnout důsledky selhání vedoucí politické garnitury v posrpnovém čase.

„Autorita dnešních vůdců je obrovská, ale je také lehce otřesitelná... Opírá se totiž čistě o sympatie k charakteru, ne o sympatie k programu. Stačí několikrát pokrytectví, obětování několika osob nebo cokoli jiného, a popularita se zřítí. V tom je zrádnost moskevských dohod. Jde v nich fakticky o to, aby moskevskou politiku dělali lidé, kteří získali popularitu právě tím, že se proti ní postavili. (...) Postavení našich vůdců je schizofrenické. Lid se dnes zabývá pozorovatelstvím, a přijde chvíle, kdy může mávnout rukou.“

„Mohla by se projevit plíživá restaurace. To by znamenalo poslední a konečné zklamání. Autorita by se ztrácela postupně a téměř nepozorovatelně a rozplynula by se v pasivitě. Další východisko by pak hledal lid už jinde. Zemřela by pak už i poslední naděje socialismu v Československu, socialismu jako řádu, ne jako státního vlastnictví výrobních prostředků. Komunistická strana by se tak sama odepsala z dějin Československa. Moskevské dohody jsou návodem k této plíživé restauraci, stačí, aby se dodržovaly tři roky. Katastrofální stopy by pak tento vývoj zanechal na národním sebevědomí, na národním charakteru.“

V květnu 1969 bylo jasné, že se potvrzují nejhorší obavy, že plíživá restaurace totalitarismu je v běhu a nabírá stále rychlejší tempo.

paper. Just as Winston I suspected that the blank sheet of paper would be written on The book lay before me; I looked at its last page, and perhaps my hands shook a little. I had the inexpressible feeling of identifying with him ...

In 1981 Šimečka wrote,

“Twenty years later I can only state that my fear after that first reading was appropriate. My life’s story slowly but surely began to resemble the story from the red-jacketed Penguin paperback. I got used to it, and accepted whatever came my way without great surprise; I already knew everything from Winston.”⁷

At the age of 37 Šimečka had an opportunity to complete his own private university. From the autumn of 1967 to February 1968 he spent six months on a scholarship in the Institute of European History, Mainz. Most of all he was excited by the contemporary Western world and its ideology (the events that were to take place throughout the West in 1968, including the revolts of the young in France, Germany, and the United States were just round the corner) and daily conversations with young people from half of Europe (including historians, philosophers, and theologians, who were on scholarships at the Institute in Mainz); and later of course the confrontation with the reality of the Western world and the reality of socialism at home with its propaganda about itself and the West, with which he was intimately acquainted.

No one has so far taken the trouble to analyze Šimečka’s articles from 1968 and, with the advantageous distance of the years, pronounce judgement on them. I myself remember them only vaguely. He wrote mainly for the Prague-based *Literární listy* (renamed *Listy* after August 1968), and for *Kultúrný život*. I know well only two of his pieces from this period. One of them is an incisive essay on the relationship between Czechs and Slovaks, which precisely names the dilemmas of this relationship; it was probably written shortly after the legislation for the Czechoslovak federation was passed, and has not yet been published.⁸

V dopise odeslaném po příteli do zahraničí se o tom Šimečka vyjádřil svobodně, zároveň však z jeho řádek zaznívalo zoufalství:

„Jsem v náladě, protože právě dnes Husák vyskakoval v televizi na aktivu ve Vysočanech. Je to zcela zřejmě šílený psychopat. Podařily se mu výroky, které silně připomínaly skřeky troglodyta z padesátých let. Mimo jiné: nebudeme nikoho kráglvat, ale nedáme si také stranu krieglovat. (...) Kal a bahno lezou pomalu nahoru, impotenti a blbci s komplexy se natřásají na obrazovce a koktají své hovadiny. Sám se divím, že jsem byl ve stejné straně s těmito lidmi. Stalo se to, co jsme předpovídali. Partaj se definitivně zdiskreditovala a stala se prostě pátou kolonou, národní hrdinové jako Černík a Svoboda pokojně přijali úlohu místodržitelů okupantů. (...) Není už kam psát. A cokoli napíšeš, aby to cenzura pustila, je to pod úrovní roku 1963.“¹⁰

Ještě však trvalo dalších devět měsíců, než mechanismus normalizace nabyt i v případě Milana Šimečky konkrétní podobu existenčního násilí. Právě o svých čtyřicátých narozeninách, 6. března 1970, už po vyloučení z komunistické strany, dostal výpověď z vysoké školy. Od podzimu 1970 až do zatčení v květnu 1981 pracoval v různých dělnických povoláních: rok jako šofér, další rok v jakémsi stavebním ústavu, dlouhou řadu let jako řidič bagru v Pozemních stavbách, a po dramatické příhodě, kdy vinou chybných nákresů jím řízený bagr překopil kabel o vysokém napětí a když se poté rozhodl práce s bagrem zanechat, jako dispečer ve výrobě betonu.

Od podzimu 1969 nenapsal Milan Šimečka nejméně po dobu pěti let nic, co by bylo určeno k zveřejnění v jakékoli podobě. Napsal však řadu dopisů, z nichž se část zachovala. Před odjezdem do zahraničí v roce 1976 jsem z naší korespondence pořídil mikrofilmy, které byly propašovány do zahraničí. Tak z nich mohla být řada publikována německy v již zmíněné knize *Die sieben Jahre von Prag*. Tyto dopisy patří k autentickým a prvořadým dobovým svědectvím o tom, jak pokračovalo lidské a politické zranění těch, kteří se osvobodili od své někdejší mladické víry v komunistickou utopii a nyní se zbavovali posledních pozůstatků marxistické a pseudomarxistické

The second work dates from 7 September 1968 and was not intended for publishing. One of our Prague friends reckoned that Alexander Dubček might be interested in the opinions of intellectuals and that it would be useful to write an independent and open view of the situation prevailing in the country. Milan responded to my telephone request, and quickly wrote a private commentary on the situation in Czechoslovakia and a prognosis of direction events might take; years later the commentary lacks none of its original brilliance. From the work, which consists of a total of five pages, I quote two short passages characteristic both of Šimečka's attitude at the time and of his ability to foresee the consequences of the failure of the political leadership in the period after the August intervention. "The authority of today's leaders," he writes,

"is tremendous but it is also easily shakeable ... It is based purely on sympathy for moral rectitude, not on sympathy for a programme. All that is needed for this popularity to come crashing down is a bit of hypocrisy, the sacrificing of some people or anything else. Therein lies the perfidy of the Moscow agreements. In essence they are a matter of Moscow's policy being executed by people who acquired popularity precisely by having set themselves against it. [...] The position of our leaders is schizophrenic. The people today are observing, and the time will come when the people wave their hands in a gesture of resignation."

And, elsewhere:

"A creeping restoration might appear. That would mean the ultimate disappointment. Authority would gradually diminish, almost unobserved, and dissipate into passivity. The people would then search elsewhere for another way out. The last hope of socialism in Czechoslovakia, socialism as an order not as state ownership of the means of production, would then die. The Communist Party would thereby have disqualified itself from the history of Czechoslovakia. The Moscow agreements constitute instructions for this creeping restoration; they need only remain in force three years. This development would then leave catastrophic traces on

ideologie, ale také o jejich hoři z rozumu, o jejich tápání a hledání smysluplné existence.

Ve zmíněných Šimečkových dopisech lze najít řadu pozoruhodných pasáží svědčících o hluboké sebereflexi svého dřívějšího postavení. Tak například 9. listopadu 1971, kdy srovnával oběti dobových čistek s těmi, kdo byli perzekvováni v předcházejících desetiletích:

„Při přísné sebeanalýze dojdeme k závěru, že na tom nejsme tak špatně jako většina našich historických předchůdců. Jen se nám to tak jeví. Celý život jsme vlastně žili v určitém kompromisu se svým společenským zařazením a koneckonců také se svým svědomím. Ke konsekvenci jsme byli vlastně přinuceni. Bavilo nás řezat pilečkou do větve, na které jsme sami seděli, pravda v naději, že spadneme na nějakou silnější a spolehlivější. Stalo se, že jsme spadli na zem. Při absolutní přísnosti se nám může vytknout, že jsme se na tu zem nepostavili vlastníma nohama a už dávno.“

O měsíc později komentoval dřívější rozpolcenost těch, které nazýval orwellovskými „doublethinkery“, ještě přísněji:

„Kdysi nám pořád sedělo v týlu, pořád tu byl hlas, který Ti našeptával: tohle ti neprojde, tohle se prostě z taktických důvodů nedá, tohle nechej na pokoji, protože tě to totálně rozloží, tohle zase nemůže být pravda, i když to jako pravda vypadá, a vždycky se ptej, čím je to pravda. Bylo to tak? Samozřejmě, poctivě jsme chtěli poznat pravdu, ale naše poctivost měla své meze.“

A hned po této kritické sebereflexi následovala střízlivá slova o vlastním postavení jako obrana proti jakékoli sebelítosti, například 4. ledna 1972:

„Nespravedlnost je jenom náš vnitřní pocit a má konkrétní význam jenom pro nás. Pro ty, kteří zůstali, je to jenom abstraktní pojem, nad kterým se dá pozastavit anebo se ho dokonce zhrozit, ale nemá žádnou palčivost. Vypadli jsme sice z vlaku, ale to nezabrání cestujícím, aby nešli do jídelního vozu, když přijde čas k obědu. Můžu ti říct, že jsem si už zakázal projevat nad tím jakoukoli trpkost.“

Součástí tohoto zrání bylo také poznání, že

*the self-confidence of the nation and the national character.*⁹

In May 1969 it was clear that the worst fears were being confirmed, that the creeping restoration of totalitarianism was underway and quickly gaining speed. In a letter sent to a friend abroad Šimečka discusses this freely, though one senses desperation in his words: 'I'm in high dudgeon because today Husák was on television jumping about at a Party meeting in Vysočany. He is quite clearly a psychopath. He managed to make statements that were strongly reminiscent of the croaks of a troglodyte from the 1950s. Among other things, he said,

*'We aren't going to do anybody in [kráglvat], but nor are we going to let the Party be Kriegelized [krieglomat – a reference to František Kriegel, the only reform Communist, soon expelled, not to have signed the Moscow protocol].' [...] The scum and the dirt rise slowly to the top, impotent men and idiots with complexes shake about on the screen and stutter their bullshit. I am amazed I was in the same party with those people. What we predicted has actually happened. The Party has once and for all discredited itself, and has become simply a fifth column. National heroes such as Černík and Svoboda calmly accepted the task of being the governors of the occupying forces. [...] There are no longer any periodicals to write for. And whatever you write the censor deletes it; this is worse than things were in 1963.'*¹⁰

It was another nine months before the mechanism of Normalization took the form, also in the case of Šimečka, of existential violence. On the day of his fortieth birthday, 6 March 1970, after having been thrown out of the Party, he was dismissed from the university. From the autumn of 1970 till his arrest in May 1981, he worked at various jobs: a year as a chauffeur, a number of years as a power-shovel operator, and after a dramatic event when, owing to misdrawn plans, his power-shovel dug up a high tension cable, he decided to give up that job to become a production manager in a cement factory.

For at least five years, beginning in the

„Cívím na stroj jako na cizí předmět ... a dívím se zašlé vzpomínce, že jsem kdysi psával každý den.“ (12.7.1972) „Když se podívám na psací stroj, nepřipomíná mi už nic jiného, než že bych měl napsat nějaké dopisy.“ (12.8.1972.)

Tehdy se upjal na změnu v zaměstnání, chystal se od poloviny srpna 1972 do kursu bagristů.

„Díky bohu za to, že jsem takový medvěd a že už teď mám přesně takové břicho jako šoféři dálkových kamionů. Svým vnějškem se přizpůsobovat nemusím. A nedělá mi těžkosti říkat sprostá slova s tím patričním přízvukem, který odlišuje naturálně sprostého muže z lidu od intelektuálního sprostáka. Bude to dobré.“ (12. 6. 1972.)

ENGLISH

ŠIMEČKA AKO ROBOTNÍK V BETONÁRNI, NOVEMBER 1977
ŠIMEČKA - A WORKER

Ale nebylo. O rok později, v polovině června 1973 napsal o stavu své duše:

„Je to pomalu se vyčerpávající zásoba trpělivosti. Už jí mám taky na dně. Například když pozoruju, jaké

down. That can't be right, even though it looks right. Always ask what's right." Was that the way it was? Of course. We honestly wanted to know the truth, but our honesty had its limits."

And immediately after that critical self-reflexion there followed the sober words about one's own position as a defence against any kind of self-pity. On 4 January 1972, for instance, Šimečka wrote,

"Injustice is only our inner feeling, and has concrete meaning only for us. For those who remained it is in only an abstract term which one can stop and think about, or it may even threaten one, but it has no sting. We fell off the train, but that doesn't prevent the passengers from going to the dining car when it's time for lunch. We have too often forbidden ourselves to show any bitterness over that fact."

Part of that maturation was also the knowledge that parting ways with the political establishment was final. On 4 January 1972 Šimečka wrote,

"I realize that that there is no meaningful way for me to earn a living. Even if they let me do something I know how to do, I would be unable to do it the way they would want me to do it. And you admit that you too would be unable to do that. We are too closely linked with history, and simply cannot expect redemption from them."

A few months later, on 29 March 1972, he wrote even more unambiguously:

"Even if I wanted to, I would not be able to find a footbridge by which to cross over to some form of reconciliation with the stupidity of this régime. Within the realm of human contacts and all things, apart from that basic one, I tolerate much, but only in so far as I am able to leave my internal emigration, and that is psychologically as strenuous as every emigration."

Not long before that, on the occasion of the elections, he tried, by not going to the polls, to whisper that the emperor had no clothes.

"I wrote a one page statement", says Šimečka in a letter,

rozchod s politickým establishmentem je definitivní. 4. ledna 1972 Šimečka napsal:

„Uvědomuju si, že pro mě dnes prostě nijaká smysluplná placená existence není; i kdyby mě nechali dělat něco, co umím, nemohl bych to dělat v tom smyslu, jak by si to přáli. A Ty přiznáváš, že taky ne. Příliš těsně jsme se spojili s historií a jen od ní můžeme čekat vykoupení.“

O několik měsíců později, 29. března, ještě jednoznačněji:

„I kdybych chtěl, nemohu najít lávku, po které bych se mohl přišoupat k nějaké podobě smíření s blbostí tohoto režimu. V rámci lidských kontaktů a všech věcí mimo toto základní toleruji mnohé, ale jen zase natolik, abych mohl opustit svou vnitřní emigraci, a ta je psychicky namáhavá tak jako každá emigrace.“

Nedlouho předtím se u příležitosti voleb, jak sám napsal 29.11.1971, pokusil zašeptat, že král je nahý, a k volbám nešel.

„Napsal jsem jednostránkové prohlášení, ve kterém jsem se vyhnul jakékoli manifestaci politického postoje a jen jsem vylíčil svůj osud za poslední dva roky. Závěrem jsem konstatoval, že námořník hrozený přes palubu nemá ani fyzickou možnost, aby se zúčastnil slavnostního oběda u kapitánova stolu (...) Přišli agitátoři a trochu udivení pohledem na nezvyklé zvíře prskající ve svém brlohu převzali toto prohlášení a rozpačitě odklusali (...) Neodsuzuj mne, přáteli, vím že toto gesto je ve svém významu pouze směšné. Ale měl jsem na paměti Garyho Coopera ve známé kovbojce V pravé poledne: když říká pochmurným pohledem svých modrých očí trochu nadneseně – muž nemá jinou možnost.“

V té době ovšem převažovala u Šimečky frustrace, ani ne tak z nesmyslné práce jako spíše z pasivní existence: „Někdy mám takový vztek,“ napsal 4. ledna 1972, „že bych rozbíjel hubu i lidem zcela nevinným prostě jenom proto, že nejsou schopni pochopit, jak těžko je takovou nihilobnou existenci vést.“ Stěžoval si (20.3.1972), že se u něho projevuje odpor k psanému slovu, které by sám kladl na papír.

autumn of 1969, Šimečka wrote nothing that was intended to be published in any form. He did, however, write a number of letters, some of which have survived. Before emigrating in 1976 I had microfilms made of our correspondence, and they were smuggled abroad. A number of the letters could therefore be published in German translation in Die Sieben Jahre von Prag. They represent authentic first-rate contemporaneous testimony about how those who had freed themselves of their juvenile belief in Communist utopia and were now shedding the last remnants of Marxist and pseudo-Marxist ideology continued to mature, both politically and as people in general, and also about their 'woe from wit', and about their search for a meaningful existence.

In Šimečka's letters one can find a number of remarkable passages testifying to a profound self-reflexion about his former position. Thus, for instance, on 9 November 1971, when he compared the victims of the contemporary purges with those who had been persecuted in earlier years, Šimečka writes,

"After stringent self-analysis, we come to the conclusion that we are not as badly off as most of our predecessors in history. It only appears that we are. We have actually lived our whole lives in a certain compromise with our social status and ultimately also with our consciences. We were actually forced to be consistent. We enjoyed cutting the branch on which we were sitting, in the hope, it's true, that we would fall on to another one that was stronger and more reliable. It turned out that we fell to the ground. Strictly speaking, we might be reproached for not having got back on our own feet a long time ago."

A month later, he commented even more strictly on the former split nature of those who employ what he calls (using an Orwellian term) 'doublethinkery'. "There was a time when there was something continuously breathing down our necks," writes Šimečka,

"there was continuously a voice that whispered to you: "You won't manage to get that through. For tactical reasons alone that's impossible. Better leave that alone, because it'll completely wear you

těžkosti mi dělá sám proces psaní. Ruce mám jako ochrnuté mrtvici. A to všechno z těch zkurvených pák strojů. A říkám si, že než úplně ochrnou, měly by ještě něco udělat. Víím taky, co nás ničí. Je to pasivita, do které jsme jednak vstoupili a jednak byli uvrženi; ale pro subjektivní stav je horší, že jsme ji pozralé úvaze dobrovolně přijali jako postoj, který nejlépe odpovídá době. Možná je to cítit u nás všech, že nečinnost se začíná projevovat jako chátřání.“

Tehdy, v témž dopise vyjádřil Šimečka přesvědčení, že jde o poslední rok. Uvažoval také o nejzazším termínu, do kterého byl ochoten snášet čekání na Godota. Připravoval se na rozhovor s přáteli o tom, co udělat a jak si vynutit změnu své situace. Nic z toho nebylo, tápání, frustrace, zmrztvení, na které si opakovaně v dopisech stěžoval, mělo trvat ještě dlouhé měsíce. Až teprve rok 1975 přinesl obrat: Milan Šimečka začal znovu psát.

• • •

O následujícím úseku životního příběhu Milana Šimečky, o posledních patnácti letech jeho existence naplněných stále více psaním se toho ví nejvíce. Konečně máme také k dispozici bibliografický soupis jeho tvorby z let 1975–1990, který dává možnost připomenout si všechna témata, jimiž se zabýval, a spočítat, kolik to bylo děl a kolik stran, v kolika jazycích vyšly jeho knihy, eseje, články, glosy, komentáře, fejetony.¹¹

Nemohu se tím podrobně zabývat, chtěl bych jen upozornit na okolnost, že celé období Šimečkovy tvorby od roku 1975 do revoluce 1989 má několik etap, jež se od sebe výrazně odlišují vnějšími okolnostmi, za nichž vznikala jeho tvorba (ať už šlo o jeho vlastní život nebo širší poměry společenské), ale také tematickým zaměřením. Nejvýraznějším předělem byl třináctiměsíční pobyt ve vězení od 6. května 1981 do 27. května 1982.

(Vlastně by bylo třeba hovořit ještě o jednom předělu v Šimečkově životě, společném pro nás všechny, o listopadu 1989, po němž následovalo už jen deset posledních měsíců jeho života, kdy – ve svobodných poměrech – napsal svých posledních 33 textů a dožil se masového, svobodného vydání několika svých

“in which I eschewed any manifestation of a political position, and only described my life during the last two years. In conclusion I stated that a sailor thrown overboard does not have even the physical possibility of taking part in a special lunch at the captain’s table [...]. The agitators came, took the statement, and, a bit surprised at the sight of this unusual beast fretting and fuming in his den, trotted off in embarrassment [...]. Don’t condemn me, my friend; I know that this position is only ridiculous in meaning. But I was thinking of Gary Cooper in that well-known horse opera High Noon, when he says with a gloomy glance of his blue eyes and a bit exaggeratedly, “A man’s got to do what he’s got to do”.”

At that time, of course, Šimečka was feeling particularly frustrated, not so much because of the meaningless work as because of passive resistance.

‘Sometimes I get so furious’, he wrote on 4 January 1972, that I could punch even a completely innocent person in the mouth, simply because he is unable to understand how difficult it is to lead this rotten existence.’ He complained (on 20 March 1972), that he was beginning to be repulsed by the written word he himself would put on to paper. On 12 July 1972, he wrote, ‘I stare at the typewriter as if it were a strange object ... and I am amazed at the recollection that I once used to write every day.’ And a month later (12 August 1972): When I look at the typewriter I am inspired to write nothing save some letters.’

At the time he was determined to change jobs, and as of mid-August 1972 was going to take a course for power-shovel operators. ‘Thank God that I’m such a bear of a man,’ he wrote, ‘and that I now have exactly the kind of belly that lorry drivers have. I don’t have to make my appearance conform. And I have no difficulty using foul language with the correct accent, the one that distinguishes the naturally boorish man of the people from the intellectual boor. Things will be fine.’

But they weren’t. A year later, in mid-June, he wrote about his state of mind, saying, ‘The supply of patience is slowly being exhausted. Mine too is nearly run out, when, for instance,

knih a mnoha esejů a studií, které předtím vyšly jen v samizdatu a v exilových publikacích. To je však téma pro jiné pojednání na jiném místě.)

V prvním šestiletí, než byl uvězněn, napsal Šimečka kromě asi desíti fejetonů dvě knihy – Obnovení pořádku a spolu s Miroslavem Kusým knihu Velký brat a velká sestra, dále rozsáhlý esej Společenství strachu, esej Československé Polsko, polské Československo a předmluvu k italskému vydání Obnovení pořádku; mimo to rozepsal studii Náš soudruh Winston Smith. Vyrovnal se v nich především s minulostí a došel až na práh současnosti.

V té době, do uvěznění, normálně pracoval

ZLAVA / ABOVE FROM LEFT: HELENA PREČANOVÁ, EVA ŠIMEČKOVÁ, MADLA VACULÍKOVÁ, MILAN ŠIMEČKA, VILÉM PREČAN - DOBRŘICHOVICE, U VACULÍKOV (JÚN 1976)

I notice the difficulty the process of writing causes me. My hands are paralyzed as if by a stroke. And it's all because of those wretched machines. And I say to myself that they ought to do something before they become completely paralyzed. I also know what is destroying us. It's the passivity which we have in part voluntarily entered and in part been cast in to; but what is worse for the subjective state is that we have, after careful consideration, voluntarily accepted it as the attitude that best corresponds to the period. Maybe it can be sensed in the case of each and every one of us that inactivity is beginning to manifest itself as dilapidation.

In the same letter, Šimečka expressed the conviction that it was the last year. He also thought about the most remote date till when he would be willing to bear waiting for Godot. He prepared himself for a conversation with friends about what should be done and how to force a change in their own situation. Nothing, however, became of that; the groping, frustration, and paralysis, which he repeatedly complained about in his letters, was still to last many a month. Not till 1975 did a change take place: Milan Šimečka began to write again.

...

The following period, the last fifteen years in the life of Milan Šimečka, is the one that is best known. It was increasingly filled with writing and we now have an extensive bibliography of his work from these years, which provides us with an opportunity to recall the range and sheer volume of his output, as well as the number of languages his books and essays were translated in to.¹¹

I limit myself here to pointing out that the whole period of Šimečka's work, from 1975 till the revolution of 1989, can be divided into several stages. These stages are markedly different from one another owing to the circumstances in which his work emerged (whether it related solely to his own life or to the broader social events) and also to their thematic orientation. Šimečka's three-month in prison, from 6 June 1981 till 27 May 1982, constitutes the most marked division in the

v dělnických profesích, o nichž už byla řeč, mohl tedy psát pouze po práci, o víkendech a o dovolené. (O tom, jak se pokoušel psát v době pracovních přestávek v bagru, se zmínil v uvedené předmluvě k Obnovení pořádku.) To se podstatně změnilo po návratu z vězení.

Mluvil jsem s ním telefonicky dvacet minut poté, co dorazil po propuštění z Prahy do Bratislavy po více než roční nepřítomnosti, a v následujících dnech často a velmi obšírně. Zajímalo mě, jaký je oproti dřívějšímu, jak se zkušenost života ve vězení projevila v jeho životních postojích, v čem se změnil, či naopak nezměnil.

Nemluvil o vězení – ani tehdy, ani později; hovořil o tom, čím přetékal jeho vězeňské dopisy: o ceně lásky a přátelství. Hlásal toleranci a porozumění, brojil proti malichernosti, zakazoval přátelům spory, nesnášel ani náznaky nevráživosti. Snad nejnápadnější bylo, jak svobodně se vyjadřoval: bez zámlk, bez skrývaček, bez ohledů na úřední Ucho, o němž jsme věděli, že naše telefonáty spoluposlouchá.

Zpočátku jsem přisuzoval tento jeho nový stupeň otevřenosti euforii ze znovunabytí svobody. Postupně jsem si však uvědomoval, že jsem svědkem fenoménu, jež znám od jiných, kteří se vrátili „odtamud“. Už léta před tím se Šimečka rozhodl, že se nedá umlčet, že nebude „nahou lidskou bytostí, která nemá nic, jen samého sebe a své úzkosti o zbytek života a život svých blízkých.“¹² Nyní, po návratu, jako by trval a lpěl na své lidské totožnosti pokud možná ještě víc než před uvězněním; už například nechtěl hrát s režimem ani žádnou směšnou hru na schovávanou. Odmítl jakoukoli roli v reálně socialistickém světě zdání: když mu po oční operaci skončila „nemocenská“, šel se hlásit o zaměstnání na příslušný úřad, ale s výhradou, že nepřijme práci, jež by neodpovídala jeho kvalifikaci. Byl vyslýchán pro podezření z příživnictví; vykázal se potvrzenkami ze Státní banky a sdělil do protokolu, že žije ze skromných honorářů za publikace v zahraničí.

Z vězeňské tvorby jsem v jiné souvislosti už uvedl filozofickou úvahu Dopisy o povaze skutečnosti. Nutno dále připomenout dobré tři tucty skutečných dopisů, které napsal ve vězení svým blízkým; část z nich počínaje číslem osmnáct byla v malém strojopisném nákladu

stages. (One should actually discuss another watershed in Šimečka's life, which was shared by us all, and that is November 1989, which was followed by the last ten months of his life, when, in freedom, he wrote his last 33 pieces, and witnessed the mass publishing of several of his books and many articles, which had previously come out only in samizdat and émigré publishing houses. That, however, is a subject for another discussion.)

In the first six-year period, before his imprisonment, Šimečka wrote approximately ten articles, two books — Obnovení pořádku [The restoration of order] and, with Miroslav Kusý, Velký brat a velká sestra [Big Brother and Big Sister], and also the long essay *Společenství strachu* [Community of Fear], the essay *Československé Polsko, polské Československo* [Czechoslovak Poland and Polish Czechoslovakia], and the Forward to the Italian edition of Obnovení pořádku. In addition he began the article *Náš soudruh Winston Smith* [Our comrade W.S.]. In these works he came to terms with the past and went to the threshold of the present.

At that time, that is, until his imprisonment, while he worked as a manual labourer, he was able to write only after work, at the weekend, and during vacation. (In the Italian Forward to Obnovení pořádku he writes about his efforts while a power-shovel operator to write during breaks.) That changed considerably after his return from prison.

I talked to him by telephone twenty minutes after he had arrived in Bratislava from Prague, immediately following his release from more than a year in prison, and then very frequently and in great detail in the days to come. I was interested to know how his experience of prison manifested itself in his attitudes as compared to before.

He didn't talk about prison — not then, nor later. Rather, he talked about the same thing his letters from prison were abundant in: the value of love and friendship. He advocated tolerance and understanding, he railed against pettiness, forbid his friends to have conflicts, and could not stand the slightest indication of malice. Perhaps what was most striking was

zveřejněna v samizdatu. Nesmí být zapomenut úkol pokusit se zjistit, zda se ve spisech Státní bezpečnosti či prokuratury přece jen nezachovala půldruhá desítka dopisů z prvních pěti měsíců Šimečkovy vazby, které tehdy nebyly rodině doručeny.¹³

Brzy po návratu z vězení Šimečka napsal svého druhu dovětek ke svým studiím o sociálních utopiích – úvahu *Svět s utopiemi, nebo bez nich?* V roce 1983 dopsal svého *Winstona Smithe* a kromě řady recenzí a fejetonů napsal dva závažné texty, každý v jiném žánru, k problematice tehdejších závodů ve zbrojení a mírového hnutí – byly to *Rovnováha* a *Válka je vůl*. A začal psát sérii více než padesáti fejetonistických textů, které nakonec vydaly na celou knihu *Kruhová obrana*.

HORE: PO NÁVRATE Z VÁZENIA S MANŽELKOU EVOU A SYNOU MARTINOM. ABOVE: AFTER RETURNING FROM PRISON WITH HIS WIFE EVA AND SON MARTIN (AUGUST 1982)
DOLE: S MANŽELKOU EVOU. BELOW: WITH HIS WIFE EVA (1984)

how freely he expressed himself, without concealment, without innuendo, without regard for the 'Ear' of the authorities, which we knew was listening in on our telephone conversations.

From the beginning I ascribed this new degree of openness to the euphoria stemming from the recently achieved freedom. Gradually, however, I came to realize that I was witness to a phenomenon I had seen in others who had returned from 'over there'. Years before that, Šimečka had decided that it was impossible to remain silent and that he would not be a 'naked human being who had nothing except himself and his anxiety about the rest of his life and the lives of those close to him.'¹² Now, after his return, it was as if he were clinging to his identity as a man more than before his imprisonment: he no longer, for instance, wanted to play the ridiculous game of hide and seek with the régime. He rejected any role in the real-existing socialist world of appearances: when after his eye operation his 'sickness benefits' ended, he went to look for work at the employment office, expressing the reservation, however, that he would not accept any work that did not correspond to his qualifications. Under suspicion of parasitism, Šimečka was interrogated: he showed the police the statements from the State Bank and insisted that the police report include the information that he was living from modest payments received for publications abroad.

Apart from the *Dopisy o povaze skutečnosti*, I must mention the approximately three dozen letters Šimečka wrote from prison to his closest friends and family. Some of them, beginning with no. 18, were published in a small number of copies in samizdat. There remains the important task of looking into the files of the secret police or the Public Prosecutor to determine whether they do not contain the more than a dozen letters from the first five months of Šimečka's detainment, which were never delivered to his family.¹³

Soon after his return from prison, Šimečka wrote his second addendum to his study of socialist utopias, *Svět s utopiemi, nebo bez nich?* [A world with utopias or without them?]. In 1983 he completed *Náš soudruh Winston*

Povězeňské období Šimečkovy tvorby se vyznačovalo jejím značným kvantitativním rozšířením nejen proto, že se Šimečka stal profesionálním spisovatelem. Také vnější okolnosti – rostoucí společenská objednávka – značně přispěly k tomu, že Šimečka psal víc a víc. Jednak došlo k významnému rozmachu samizdatového vydávání: už od roku 1981 se značně rozšířil počet samizdatových časopisů, po roce 1984 lze hovořit na tomto poli o vydavatelské explozi. Bylo tedy kam psát a současně se množily žádosti o texty; Šimečka takřka pravidelně přispíval do *Obsahu*, který vycházel desetkrát do roka.

Druhým podnětem byly objednávky ze zahraničí, kde se Milan Šimečka ocitl mezi nejžádanějšími nezávislými československými autory. Tiskly ho nejen exilové časopisy, ale také řada zahraničních novin a dalších periodik, obraceli se na něho vydavatelé sborníků a organizátoři univerzitních i jiných konferencí a sympozií o závažných otázkách současnosti. Výsledek lze zjistit při pouhém prolistování jeho bibliografie: bez přehánění lze konstatovat, že Milan Šimečka byl v zahraničí vedle Václava Havla nejprekládanějším domácím autorem z oboru *non-fiction* literatury.¹⁴

Je mimo možnosti tohoto celkového pohledu na život a dílo Milana Šimečky zabývat se všemi tematickými okruhy jeho díla v posledních šesti letech před revolucí roku 1989. Chtěl bych však upozornit alespoň na tři oblasti, jimž věnoval velkou pozornost. Byly to jednak pohyby ve sféře vládnoucí moci; v tomto smyslu se věnoval zejména vývoji v Sovětském svazu. Řadu článků tohoto druhu zahájil jeho komentář k nástupu Gorbačova do funkce prvního muže sovětské nomenklatury Mnohá léta s Gorbačovem z března 1985. Texty k československé současnosti, jež jsem si nazval pro sebe „o československé cestě ke svobodě“, shrnul Šimečka sám do knížky Konec nehybnosti.

Třetí tematickou oblastí, kterou nelze v Šimečkově tvorbě druhé poloviny osmdesátých let přehlédnout, byla nezávislá česká a slovenská literatura sedmdesátých a osmdesátých let. Věnoval jí řadu kritických komentářů, recenzí a glos; a také rozhlasový cyklus, který vysílala Svobodná Evropa. Byl to Milan

Smith and apart from a number of reviews and columns he wrote two serious works, each in a different style, on the arms race and the peace movement – *Rovnováha* [The balance] and *Válka je vůl* [Down with war]. And he also began to write a series of more than fifty column-like pieces which were eventually published together as Kruhová obrana [Circular defence].

The post-prison period of Šimečka's work is marked by a quantitative expansion in output, not only because Šimečka had become a professional writer, but also because external circumstances – a growing demand among the public, markedly contributed to Šimečka writing more and more. On the one hand there occurred an important boom in samizdat publishing; from as early as 1981 the number of samizdat periodicals grew considerably, and one can safely even call it a publishing explosion after 1984. There were, then, journals to write for and also requests for articles increased; Šimečka nearly regularly contributed to *Obsah*, which published ten times a year. On the other hand, there were requests from abroad, where Milan Šimečka was soon among the most sought-after independent authors from Czechoslovakia. He was published there not only in émigré journals, but also in a number of newspapers and other periodicals abroad; editors of volumes of essays and also conference organizers at universities and elsewhere turned to him for contributions concerning serious contemporary issues. The result is evident from a mere glance at his bibliography: one can, without exaggeration, say that apart from Václav Havel Milan Šimečka was the most translated Czechoslovak author of non-fiction.¹⁴

It is clearly beyond the ambitions and possibilities of this brief survey of the life and work of Milan Šimečka to discuss all the subjects of his work during the six years leading up to the revolution of 1989. I should, however, like to point to at least three areas which he was particularly concerned with. One was shifts within the sphere of the powers that be, where he concentrated mostly on developments in the Soviet Union. He began a number of articles of this kind with his commentary on the ascent

Šimečka, kdo v děkovné řeči napsané u příležitosti udělení Ceny Jana Palacha za rok 1986 zaznamenal „záznak zrodu svobodné kultury, která začínala obyčejným průklepovým papírem, starými psacími stroji a ... vírou, že to k něčemu je, že to má smysl a že je to účinná zbraň proti lži, útlačku a hlouposti.“¹⁵

V onom Šimečkově textu z ledna 1987 je pasáž, která si zaslouží být ocitována celá.

„Svět, který si prohlíží při večerním posezení u ob-

VILÉM PREČAN OZNAMUJE Z KODANE ŠIMEČKOVÍ (ROZHOVOR SA PRENÁŠA DO SÁLY). ŽE OBDRŽAL CENU JANA PALACHA ZA ROK 1986 / VILÉM PREČAN ON THE LINE FROM KOPPENHAGEN WITH ŠIMEČKA WHO JUST RECEIVED 1986 JAN PALACH PRIZE (18. JANUÁR 1987)

razovky barevné obrázky válek, demonstrací, hladu a teroristických akcí, se dnes již příliš nezajímá o mou ztichlou, zklamanou a zdánlivě apatickou vlast. A přesto se mi právě v této zemi dostalo svrchovaných důkazů pro nevyhladitelnost kulturní zkušenosti zažité na vlastním těle, usazené ve vlastních kostech. Stalo se, co jsem před osmnácti lety malověrně pokládal za nemožné: navzdory rozsáhlé, promyšlené i hloupé perzekuci se v naší zemi rozvinula svobodná kultura do šíře a rozmanitosti, o které se nám ani nesnilo. V letech politické nehybnosti, uprostřed sociálního zmrtnění, ve společenství strachu byly napsány stovky děl, jež se dostaly – nejrozdílnějším, často chatrným způsobem rozepsány – do rukou tisíců a v některých případech desetitisíců čtenářů. Udržela se a rozvinula nezávislá historiografie, filozofie, sociologie a všechna věda, která nepotřebuje laboratoře a dílny. Nedala se zadržet mladá hudba, byly napsány divadelní hry a hrály se po by-

of Mikhail Gorbachev to the supreme office of the Soviet nomenklatura, written in March 1985. Next, work on Czechoslovak current affairs, which, for my own purposes, I describe as ‘concerning Czechoslovakia’s road to freedom’, and which Šimečka himself compiled for the volume *Konec nehybnosti* [The end of immobility]. The third thematic group, which should not be overlooked in Šimečka’s work from the second half of the 1980s, comprised Czech and Slovak independent literature of the 1970s and 1980s. He wrote a number of pieces of criticism, reviews, and annotations; and a radio series, which was broadcast by Radio Free Europe. It was Milan Šimečka who in his acceptance speech at the awarding of the 1986 *Palach Prize* noted the ‘miracle of the birth of free culture, which began with ordinary copying paper, old typewriters and ... the belief that it made sense, that there was a point in doing it, and that it was an effective weapon against lies, oppression, and stupidity’.¹⁵

In that article by Šimečka from January 1987 there is a passage that deserves to be quoted in full.

“The world that sits down at the television screen to watch the evening news with its colour pictures of wars, demonstrations, famine, and terrorist attacks is today no longer especially interested in my quiet, disappointed, and apparently apathetic country. And yet it is precisely in this country that I have obtained supreme evidence of the indispensability of cultural experience that one has actually lived, that gets into your bones. What I eighteen years ago sceptically considered impossible has happened; namely, despite extensive, well-thought-out, and stupid persecution, free arts and culture have developed in our country, with a breadth and a variety we would never have dreamt of. In the years of political immobility, amidst social paralysis, in the community of fear, hundreds of works have been written, which have found their way – written out in the most varied and often poor manner – in to the hands of thousands and even, in some cases, tens of thousands of readers. Independent historiography, philosophy, sociology, and the rest of the scholarly disciplines that need no laboratory or workshop, have held their own and even developed. The music of the

tech, vycházely a vycházejí desítky časopisů v tak různém zaměření a spektru názorů, že se člověk nestačí divit. Naši přátelé v exilu vypěstovali druhou větev této svobodné kultury a navíc vybudovali instituce, časopisy, vydavatelství, archívy a nadace. A to vše se zrodilo spontánně, bez předchozích plánů pro zlé doby, bez hmotných podnětů a bez úředních aparátů, prostě jen ze společné potřeby, z báječných nápadů a pracovitosti tisíců lidí... To vše se zrodilo po šoku, z beznaděje a ze zoufalství: kultura se obehnala užší, ale o to pevnější solidaritou.“

• • •

Za patnáct let, v období 1975–1990, vytvořil Milan Šimečka velké dílo, které je ve svém souhrnu významnou složkou soudobého českého a slovenského myšlení, jakož i součástí toho poselství, jež vysíláme z našeho koutku Evropy ostatnímu světu.

O čem toto dílo je? Myšlení čeho se týká především? Na tuto otázku se nedá odpovědět ani jednou větou, ani výpočtem témat, jimiž se Šimečka zabýval. Navíc těsně souvisí s Šimečkovým životem, ba v jistém smyslu z něho vyplývá. Šimečkovy dílo je současně polytematické, má více vrstev, ale má také společného jmenovatele, anebo ještě lépe: je trojjediné, žádnou z jeho vrstev nelze odpreparovat od ostatních dvou, protože se vzájemně prorůstají.

Tedy: je to dílo o naší epoše a jejích velkých dějinách, dále o člověku – totiž o povaze jeho skutečnosti a o jeho malých dějinách, jakož i o neustálé oscilaci člověka mezi velkými a malými dějinami, o tom, jak se vzájemně prolínají (jeden z Šimečkových fejetonů z Kruhové obrany se jmenuje O prolínání velkých a malých dějin), jak jsou tyto póly téže skutečnosti mezi sebou propojeny a jaká vzájemně se prostupující magnetická pole vytvářejí; a je to konečně dílo o Šimečkově skutečnosti a skutečnost Šimečky.

Šimečka, jak by se dalo snadno dokázat rozbořem příslušných jeho prací, byl vykladačem naší epochy. V jeho díle dominuje naše neustále živá a všudypřítomná minulost uplynulých padesáti, možná i více let, včetně jejího historického podloží, na němž se odehrála, a všeho, co z ní utváří pomíjivý dnešek a spo-

young could not be held back, plays for the stage have been written and performed in private flats, dozens of journals have been publishing in such a variety of orientations and range of opinions that one is astounded. Our friends in exile have cultivated another branch of this free culture and have also established institutions, journals, publishing houses, archives, and foundations. And all of that was born spontaneously, without plans for hard times, without material impetuses and without office staffs, simply of a social need, of the fabulous ideas and industriousness of thousands of people All of this was born after the shock, of hopelessness and desperation: the arts and culture protected themselves with a narrower solidarity, but one that was therefore all the more solid.”

• • •

Over fifteen years, in the period 1975–90, Milan Šimečka created an extensive body of work, which in sum is an important component of contemporary Czech and Slovak thinking, as well as part of the message that we are sending out from our corner of Europe to the rest of the world.

What is this work about? What are the ideas contained in it mainly concerned with? This cannot be answered in a single sentence or with an enumeration of the topics Šimečka was concerned with. Moreover, it is intimately connected with Šimečka's life, and in a certain sense, in fact, it stems from his life. Šimečka's work is also polythematic, and though it has several levels it also has a common denominator, or could be called 'three-in-one': none of its levels can be separated from the other two because they interpenetrate.

In other words, it is a body of work about our era and its great history, about man – that is to say, about the nature of his reality and about his little history, as well as about the continuous oscillation of man between great and small history, about how they importantly intertwine (one of Šimečka's articles from Kruhová obrana is titled *O prolínání velkých a malých dějin* [The interpenetration of great and small history]), how these poles of the same reality are interconnected and how they mutually create interpenetrating magnetic

lurčuje do značné míry i naší nejistou budoucnost.

Tedy dílo o dějinách této epochy. Vskutku, kdybychom si byť jen letmo připomenuli dva tucty titulů z několika set Šimečkových textů, potvrdilo by se, že tu nechybí ani jeden z velkých mezníků či otazníků těchto dějin, že tu jsou mapována a pojmenována všechna dilemata této doby, všechny křižovatky, všechna místa, na kterých se nezvratitelně přehazovaly výhybky, najdeme tu všechny osobnosti, které tuto epochu naší současnosti spoluutvářely. A bez jediné výjimky tu asi nalezneme také všechna témata naší nezládnuté minulosti, pokud ona zasahuje do současnosti: Mnichov, Beneš, Němci, Židé, Slovensko, poválečné sovětské poblouznění, okolnosti nastolení komunistické totality a jejího udržování při životě přes čtyřicet let.

Ne, nikoli, není to běžné odborné dějepeství, nejsou to politické dějiny, a nejméně pak – snad až na historické partie Ztráty skutečnosti – je to narativní historie. Nejvíc ze všeho se Šimečkovy historické texty blíží takzvané historii problémové, jež si jednak vytyčuje témata k analýze, aniž si staví za cíl vylíčit souhrn dějů vážících se k určité události nebo v určitém uceleném dějinném úseku, jednak využívá metod a výsledků všech disciplín, které se zabývají člověkem a skutečností v nejširším slova smyslu (psychologie, filozofie, ekonomie, sociologie, „věda o politice“ – *political science*). Šimečka také nepracoval jako profesionální historik s odborným či odbornickým aparátem (což samo o sobě vůbec ještě není základním atributem historické práce, spíše jejím vnějším znakem, určeným často k oklamání amatérské veřejnosti, pokud ovšem citace pramenů nebo odkazy na ně nemají základní věcný smysl.

Historické bylo Šimečkovu vnímání skutečnosti a jeho myšlení, historický byl jeho přístup k analýze společenských jevů, osudů národů i jednotlivých lidí. Vycházel totiž z daných dobových souvislostí a z dobové zakotvenosti každé skutečnosti a každého lidského konání, podmíněného právě existující úrovní lidského poznání, vědomí, mentality a zájmů. Z této historické určenosti člověka a všech sociálních jevů vycházel jako z axiomu a takto se jimi zabýval.

poles, and it is ultimately a work about Šimečka's reality and the reality of Šimečka.

Šimečka, as could be easily demonstrated with an analysis of some of his work, was an interpreter of our era. His work is dominated by our ever living and omnipresent past of the last fifty years, if not longer, including the historical basis on which this past was played out, and everything that forms the fleeting present and also to a certain extent codetermines our uncertain future.

In other words, it is a work about the history of this era. In fact, if we were simply to mention two dozen of the several hundred works by Šimečka it would be demonstrated that not a single one of the great milestones or questions of this history is missing, that all the dilemmas of the era have here been charted out and named, including the junctures, all the places where the points on the tracks have irrevocably been thrown; we find here all the figures who co-created this era of our present. And without exception we would probably also find all the themes of our unmastered past, providing they extend into the present: Munich, Beneš, Germans, Jews, Slovakia, the post-WW II pro-Soviet infatuation, and the circumstances related to the establishment of the Communist totalitarian régime and its maintenance for more than forty years.

No, in no way is it the usual scholarly historiography. It is not political history, all the less, then, is it – except perhaps for the historical excursion Ztráty skutečnosti [Loss of reality] – narrative history. Mostly, Šimečka's work approaches the so-called 'history of problems', which presents topics for analysis without aiming to describe the interplay of events connected with a certain historic moment or in a complete historical period and, on the other hand, it employs the methods and research results of all the disciplines concerned with man and reality in the broadest sense (psychology, philosophy, economics, sociology, political science). Nor did Šimečka work as a professional historian with footnotes (which in and of themselves constitute merely an external attribute of an historical work, often designed to dupe the less informed reader, rather than being a basic attribute, providing,

Šimečka používal s oblibou svůj vlastní *terminus technicus*, odvozený z jeho vlastního pojetí lidské skutečnosti, pojem „velké dějiny“. Velké dějiny, to je v jeho náhledu determinace člověka sociálním a politickým systémem, determinace silami, jež se snaží učinit ho svým objektem, tj. manipulovat jím, vnutit mu svou vůli, ovládnout jej, podrobit si ho. Dalo by se po mém soudu také hovořit o „velké politice“, aniž bychom se dopustili příliš velkého posunu oproti tomu, co měl na mysli Šimečka svými „velkými dějinami“, zejména když se pod velkou politikou chápe politika totalitního komunistického státu, jejíž analýza byla v centru mnoha Šimečkových delších nebo kratších textů.

Šimečka ovšem velké dějiny, resp. to, co se za nimi často skrývá, také demaskoval, a to hned ve dvojmí ohledu. Kritizoval zbytečný stát a jeho moc, mocenské struktury vydávající své zájmy za zájmy celé společnosti, lidu, národa, opakovaně si za terč své kritiky volil bojovné ideologie a ideologické konstrukce posvěcující velké dějiny, jež se „neustále snaží valit nás svým vlastním řečištěm jako oblázky“. A znovu a znovu poukazyval na to, jakou úlohu ve velkých dějinách, velké politice hrají docela obyčejné motivy z malých osobních dějin člověka: ambice, ctižádost, strach z budoucnosti, závist, naděje, poslušnost. (Doporučuji jako příklad nade všechny závěrečnou část *Proč? z Našeho soudruha Winstona Smithe.*)

Politika je v Šimečkově díle podrobena zkoumání nejen jako velké dějiny, stát, moc, vnější determinace člověka, ale také v původním antickém smyslu, totiž jako starost o věc obce, jako úsilí o svéprávné občanství, tedy v tom významu, který nabyl znovu váhy právě v naší epoše, jejíž převážnou část vyplňovala vláda totalitarismu; a politika také jako úsilí být sebou samým, mít svobodu říci, že dvakrát dvě jsou čtyři.

V této souvislosti mě původně napadlo, zda by nebylo nejpřípadnější charakterizovat Šimečku jako filozofa politiky. V Anglii takový pojem není neobvyklý; anglicky se sice říká *political philosopher*, ale myslí se tím právě to, že předmětem filozofické reflexe je politika, čili že filozofuje o politice. Pravděpodobně by však nebylo správné takto vymezovat zorné pole

of course, that citing sources or references to sources serves no basic factual purpose.)

Šimečka's perception of reality and his thinking was historical; his approach to the analysis of social phenomena and the destinies of nations and individual people was historical. He started from the given context of a period and the roots of each reality and each human act in that context, which were conditioned precisely by the existing state of knowledge, awareness, mentality, and interest. He started from that historical determination of man and of all social phenomena as from an axiom, and thus dealt with them.

Šimečka enjoyed using his own terminology, which he derived from his own conception of human reality, namely the term 'great history'. Great history is in his view the determination of man by the social and political system, the determination by forces that try to turn man into their object, to manipulate him, to force their will upon him, to control him, to make him submit to them. One could, I believe, also talk about 'great politics' without making too much of a jump from what Šimečka had in mind with his 'great history', especially when one takes great politics also to mean the politics of the totalitarian state, the analysis of which was at the centre of much of both the shorter and longer works by Šimečka.

Šimečka, however, also exposed great history, or at least that which was often hidden behind great history, and he did so in two respects. He criticized the hypertrophied state and its power, that is, the power structures pretending that their interests were those of the whole society, the people, and the nation. He repeatedly chose as the target of his criticism the militant ideology and ideological constructions sanctifying great history which 'continuously tries to roll us along its riverbed as if we were pebbles.' And again and again he pointed to the role played in great history and great politics by quite ordinary motifs from the small personal history of man: ambition, fear of the future, envy, hope, obedience (I recommend in particular the concluding section 'Proč?' [Why?] from *Naš soudruh Winston Smith.*)

Šimečka – filozofa jen politikou. Došel jsem k závěru, že bychom se neměli ostýchat hovořit o něm jako o filozofovi beze všech přívlastků. S jeho filozofováním je to ovšem podobné jako s jeho historií. Šimečka nezamýšlel uplatnit se ve světě akademické filozofie a pracovat s celým jejím citačním aparátem; na to ostatně neměl ani pracovní podmínky. Nicméně byl filozof v původním smyslu toho označení, zkoumal svět jako celek, a otázky, jež byly v hlavním zorném poli jeho zájmu a probleskovaly na pozadí zkoumání každého dílčího jevu, o kterém psal, patřily mezi základní otázky filozofie od jejího počátku.

Ledaže by vadilo, že své tázání a své odpovědi nám předkládal v takové podobě, „kdy se ještě filosofie nestyděla za prostotu a srozumitelnost a dokonce i jistou naivitu při kladení otázek“. Cituji z traktátu *Dopisy o povaze skutečnosti*, kde svým synům připomínal: „V moderních filosofiích, jak víte sami, se s touto prostotou už nesetkáte a jednoduše položená otázka tu vzbuzuje údiv a někdy i pohoršení.“

Řekl jsem, že neodmyslitelnou vrstvou Šimečkova díla je Šimečkova skutečnost (tj. jeho vlastní vidění skutečnosti, o němž odmítal uvažovat jako o odrazu nějaké objektivní reality) a skutečnost Šimečky. Myslím opravdu, že tomu tak je, a to hned v několika směrech.

V Šimečkově díle je neoddělitelně přítomné jeho vlastní zmitání mezi velkými dějinami (které ho pokopaly, jak někde napsal) a jeho malými dějinami, jejichž hlavním obsahem byla řetězová reakce sebeosvobodování a naplňování povinnosti intelektuála, jak ji sám chápal: „alespoň popsat situaci v sociálním společenství, v němž žije“.¹⁶ Historie jeho psaní, jež se mu stalo základním obsahem a smyslem života, je také příběh o tom, jak Šimečkovy malé dějiny, odvíjející se v rámci nepočtené nezávislé intelektuální komunity, pomohly připravit změnu velkých dějin, obnovení svobody v naší zemi.

To zdaleka nevysvětluje to hlavní, co Šimečka svým dílem dával a co zanechal jako nepomíjející klíč k pochopení doby. Nebyl vykladačem naší epochy jen tím, že by byl poskytoval informace, sumu vědomostí: hlavně, nebo nejdíc ze všeho pomáhal rozumět každodennosti, v níž jsme žili. Kronikář naší doby ne-

Politics in Šimečka's work is submitted to careful scrutiny not only as great history, the state, power, the external determination of man, but also in the original analytical sense, that is to say, as a concern for public affairs, as an attempt at citizenship with full rights, in the meaning that re-gained importance in our era which was filled mostly with totalitarian government; and politics as the attempt to be one's self, to have the freedom to say that two times two are four.

In this connection I originally asked myself whether it would not be most fitting to describe Šimečka as a philosopher of politics. In Great Britain, for instance, the term 'political philosopher' is not unusual, and by it they mean precisely that the subject of philosophical reflection is politics, that one explains politics philosophically.

It would, however, probably not be right to limit the field of vision of Šimečka the philosopher only to politics. I have come to the conclusion that one should not be reluctant to talk about him as a philosopher without any other qualifiers. The matter of his philosophy is similar to that of his history. Šimečka did not intend to make his mark in the world of academic philosophy and to work with its system of footnotes and references; in any event, he didn't have the professional resources at his disposal for that. And yet he was a philosopher in the original sense of the word — he investigated the world as a whole, and the questions which were at the centre of his interest and flashed at the background of his investigation of each separate phenomenon he wrote about have ranked among the basic questions of philosophy since the beginning. The difficulty, however, is that he would present his questioning and his answers in the form 'when philosophy was not yet ashamed of simplicity and comprehensibility and of even a certain naivety when asking questions.' I quote from *Dopisy o povaze skutečnosti*, where Šimečka offers a warning to his sons. 'In modern philosophy,' he writes 'as you yourselves know, you no longer meet with that simplicity, and the simply asked question evokes astonishment and sometimes even indignation.'

I have said that an essential level of

NOČNÝ ROZHOVOR V SCHEINFELDE
/ LATE NIGHT DEBATE IN SCHEINFELD (28. 12. 1989)

ní to pravé slovo, šlo o něco jiného a daleko důležitějšího: učil rozumět světu, v němž jsme žili, vysvětloval logiku toho, co se zdálo být nelogické, nesmyslné, proti vší přirozenosti a zdravému rozumu, odpovídal na otázku *proč*. A to všechno dělal způsobem, který byl a je srozumitelný i čtenáři, který nikdy nic neslyšel o filozofii, nepřečetl jedinou odbornou historickou knížku a příliš se nevyznal v politice.

Milan Šimečka se netajil tím, že podává své vidění skutečnosti, že se s námi dělí o své individuální poznání. Odmítal existenci toho, čemu se říkalo „objektivní realita“, nesnažil se objektivizovat, oddělit se od svého osobního vnímání světa a dějin. Šimečka, který analyzoval zhoubnost a katastrofální důsledky jakékoli ideologické zaslepenosti, vycházel z toho, že „všechny ideologické motivy dějinného jednání byly posvěcené objektivitou, bez tohoto posvěcení by nebyly možné. Na straně všech ideologií“ – argumentoval –

„byla pravda, pravda, která se vždy odvolávala na nějaké posvěcení, mohlo přijít shůry, ale hlavně přicházelo z objektivní skutečnosti [zde by patřily uvozovky, tedy „objektivní skutečnosti“ – pozn. V.P.], ve

Šimečka's work is Šimečka's reality (that is to say, his own vision of reality, which he refused to meditate on as a reflection of some objective reality) and the reality of Šimečka. I truly believe that is the way it is, and in several senses.

In Šimečka's work his own state of being tossed about between great history (which, as he once wrote, had kicked him) and his small history, the main content of which was the chain reaction of self-liberation and the carrying out of the duties of the intellectual, as he himself understood them: 'at least to describe the situation in the social community in which one lives.'¹⁶ The history of his writing, of the basic content and purpose of his life, is also the story of how Šimečka's small history, developing within the small community of independent intellectuals, helped to prepare the change in great history, the restoration of freedom in our country.

That is far from a full explanation of what Šimečka gave us with his work and what he left behind as the lasting key to understanding the period. He was an interpreter of our era not only because he provided information or a sum of knowledge; above all he helped one to understand everyday life. To call him a chronicler of our times would not be correct, either; rather, far more important, he taught us to understand the world in which we lived, he explained the logic behind what seemed to be illogical, nonsensical, against all nature and common sense, and he answered the question 'Why?'. He did all of this by means that were and remain intelligible even to the reader who has never heard of philosophy, never read a single scholarly book on history, and is not particularly knowledgeable about history.

Milan Šimečka made no attempt to hide the fact that he was presenting his own vision of reality, that he was sharing with us his own personal knowledge. He rejected the existence of what is sometimes called 'objective reality', he did not try to objectify, to separate himself from his own personal perception of the world and history. Šimečka, who analyzed the destructiveness and catastrophic consequences of any kind of ideological blindness, started from the position that 'all ideological

... které našly potvrzení všechny pravdy světa. Z většiny takových pravd zůstal prach a popel. Proto se mi nikdy nelíbilo heslo *Pravda vítězí*,“ dovozoval Šimečka až kacířsky v zemi, kde si její první prezident dal toto heslo na svou vlajku, „protože si nikdy nemůžete být jisti, o jakou pravdu jde. Pro slušnost v sociálním životě stačí dodržovat zásadu, kterou znám od Winstona Smithe a která požaduje, aby člověk mohl říci [přesněji: směl říci – pozn. V.P.], že dvakrát dva jsou čtyři, a ostatní už přijde samo. To je veliký rozdíl. Dvakrát dva nemusí být za všech okolností čtyři, ale důležitá je svoboda tvrdit to nahlas. Svoboda je důležitější než pravda. Pravdu nemůže člověk zaručit nikdy, svobodu ano. To je základní poučení, ke kterému nad dějinami dochází mé pojetí skutečnosti, které vám však v rámci tohoto poučení vůbec nevnučuju, protože tím pádem by se celé poučení rušilo,“

psal Šimečka ve vězeňském filozofickém traktátu svým synům.

Květoslav Chvatík v recenzi Kruhové obrany, jež vznikla po Dopisech o povaze skutečnosti a v níž se odrážejí některé filozofické axiomy, jež Šimečka přijal za své, dvakrát připomenul Karla Čapka.¹⁷ Poprvé, když zdůraznil Šimečkovu mistrovskou schopnost

„přejít od věrohodného detailu, od nejautentičtější osobní zkušenosti se současným světem reálného socialismu sovětského typu, se světem technické a byrokratické manipulace člověka k určitému hlubšímu zamyšlení nad smysluplným lidským bytím. – Připomíná-li autorova kniha něco z tradice české literatury,“ napsal Chvatík, „tedy nejspíše knihu Karla Čapka O věcech obecných čili Zóon politikon z roku 1932, v poválečném boomu Čapkova díla zcela potlačenou, neboť obsahovala jeho demokratické politické krédo včetně úvahy *Proč nejsem komunistou*.“

Na jiném místě citované recenze Chvatík uvedl, že ho překvapuje, „jak blízko se Šimečka ocitl tomu, co ‘naše levice’ za první republiky vytýkala Karlu Čapkovi, jeho elementárním antropologickému relativismu. Moc by mne zajímalo, co Milan Šimečka tomuto sousedství říká; já bych je bral všemi deseti.“

Naštěstí víme, co na to Šimečka řekl.

motives of historical action were sanctified with objectivity; without that sanctification those motives would have been impossible. Truth,’ he argued,

was on the side of all ideologies, the truth, which always makes an appeal to some sort of sanctification, could come from above, but mainly it came from an “objective reality” in which all the truths of the world found confirmation. Most of those truths turned into dust and ashes. That is why I have never liked the slogan “The Truth Shall Prevail”; you can never be sure what truth it is. For decency in the life of society one needs merely to abide by the principle I know from Winston Smith, which demands that one is allowed to say that two times two is four; the rest will follow. That is a big difference. Two times two does not in all circumstances have to be four, but what is important is the freedom to state this aloud. Freedom is more important than the truth. The truth can never be guaranteed. Freedom can be. That is the basic lesson to which my conception of reality while thinking about history leads, which, however, I am not imposing on you as part of this lesson, because in that case the whole lesson would be made null and void.

It must be recalled that what Šimečka postulated here in a philosophical work written to his sons while he was in prison was nearly heretical in a country whose first president had placed the slogan ‘Truth Shall Prevail’ on the presidential standard.

Květoslav Chvatík, in his review of Šimečka’s Kruhová obrana, which was written after Dopisech o povaze skutečnosti and reflects some philosophic axioms that Šimečka had adopted as his own, recalls Karel Čapek on two occasions.¹⁷ First, when he mentions Šimečka’s masterly ability

to move from credible detail, from the most authentic experience with the contemporary world of real-existing Soviet-type socialism, with the world of the technical and bureaucratic manipulation of man, to a certain deeper meditation on meaningful human existence. If the author’s book is reminiscent of something from the tradition of Czech literature, then it is probably Karel Čapek’s O věcech obecných čili Zóon politikon [On public affairs or: The politi-

V dopise ze září 1989 adresovaném autorovi uvedené recenze napsal:

„Samozřejmě máte pravdu i s Čapkem. Já jsem prostě z cudnosti nikdy Čapka nepřipomínal jako svého mistra. Přelouskal jsem ho celého už jako student a dodnes si myslím, že je to jediná tradice, která by nás mohla zachránit; nemyslím tradice literární, ale tradice čapkovského myšlení. Když se dívám okolo, vidím, že to sice není tradice jako nit tenká, ale silný provaz z ní už také není. Ale probudit by se mohla. Slyším často její odezvu, i když třeba lidé nevědí, že tento relativisticko-člověčí, neideologicky slušný postoj pochází od Čapka.“¹⁸

Ke všemu, co platí o Šimečkovi – filozofovi, o jeho hlubokém historismu, o jeho schopnosti uchopit téma a vyložit je v širokých souvislostech a přitom srozumitelně, s šimečkovsky neopakovatelným porozuměním pro determinaci člověka a jeho údělu i pro jedinečnost jednotlivých lidských osudů, s tím vším se spojoval ještě jeden atribut jeho tvorby, s léty stále dokonalejší v přímé úměře s tím, jak se Šimečka stával víc a víc samostatným a svébytným myslitelem. Mám na mysli stále rostoucí a košatější Šimečkův vykladačský talent. Své vidění skutečnosti a svou skutečnost podával Šimečka s velikou literární kulturou, jako umělec slova. Výsledným efektem byl zázrak komunikace mezi autorem a čtenářem: nejen že dokázal pojmenovat to, co jsme doposud pouze nejasně cítili, takovým způsobem, že jsme pojednou chápali a rozuměli; napsal to tak, že jeho texty se čtou s potěšením z krásné literatury.

Ale ani to ještě není celé tajemství Šimečkova díla, toho, jak nás jeho texty oslovují, jak se nás zmocňují a jak nás poznamenávají. Zápasím s vlastní nedostatečností a potřeboval bych Šimečku, aby mi pomohl vyjádřit, co mám na mysli. Vypomohu si jeho textem. V jednom dopise napsal: schvaluji každý výklad světa, který by mohl vést k laskavosti; dobrý je každý výklad světa, který nereprodukuje strach.

Řekl bych, že Šimečkovy texty kromě rozumu oslovovaly vždycky i naše srdce, přesněji řečeno naše lepší „já“. Ani tehdy, když psal o nepěkných stránkách našeho života, o oškli-

cal animal] (1932), a book that was completely suppressed in the post-war “boom” of Čapek’s work, for it contained his democratic political credo, including the essay “Proč nejsem komunistou” [Why I am Not a Communist].

Elsewhere Chvatík states he was surprised ‘how close Šimečka had found himself to that which “our leftwing” during the First Republic reproached Karel Čapek, namely his elementary anthropological relativism. I wonder what Milan Šimečka would say to that proximity. I myself would jump at the opportunity of being so identified.’

Fortunately, we know Šimečka’s reply. In a letter of September 1989, addressed to Chvatík, he wrote:

Of course you are right about Čapek too. Out of modesty I simply never mentioned Čapek as my master. I gobbled him up as a student, and to this day I think it is the only tradition that could save us. I don’t mean the literary tradition, but the tradition of Čapekian thinking. When I look round me I see that that tradition is no thin thread yet nor is it a strong rope. But it might rouse itself. I often hear its echo, though people do not know that this relativistic human, non-ideologically decent attitude originates with Čapek.

There is one other attribute of his work, which is connected with everything that is true about Šimečka the philosopher, his profound historical, his ability to tackle a topic and interpret it in its broad contexts while remaining comprehensible, and which is connected with his unique understanding for the determination of man and his lot and for the uniqueness of the destinies of individual human beings, an attribute that increasingly improved in direct proportion to how Šimečka increasingly became an independent and unique thinker. What I have in mind is Šimečka’s increasingly growing and broadening talent as an interpreter. He presented his vision of reality and his own reality with great literary refinement, as a literary artist. The result was a miracle of communication between author and reader; not only was he able to name what we had so far only vaguely felt, and to do

vostech a zrůdnostech totalitního komunistického systému, nebyla v tom obsažena nenávisť. V jeho textech naopak nikdy nechyběl apel na lidskou touhu po dobru, porozumění, lásce a přátelství, která je také nezníčitelně přítomná v každém člověku.

1) Údaje a citace o zážitcích z dětství M. Š. jsou převzaty z jeho eseje *Cizinci*, který byl napsán v srpnu 1987 pro vydavatelský projekt o vztazích Němců a jejich evropských sousedů. K vydání knihy nedošlo a esej nebyl dosud zveřejněn. Originál rukopisu i s německým překladem je uložen stejně jako ostatní jeho rukopisy ve sbírce textů Milana Šimečky v archivu Čs. dokumentačního střediska nezávislé literatury v Scheinfeldu-Schwarzenbergu; kopie nejdůležitější části sbírky jsou k dispozici v Ústavu pro soudobé dějiny v Praze.

2) Šimečkova anketní odpověď byla uveřejněna v samizdatovém periodiku *Obsah* v říjnu 1985 a v knize Lenky Procházkové: *...a co si o tom myslíte Vy?* München: Obrys/Kontur, 1986, s. 63–67.

3) Srv. známý Š. fejeton *Knihy-neknihy* z února 1979, který byl publikován také v anglickém, německém, francouzském a švédském překladu.

4) Dopisy o povaze skutečností s autorovou předmlouvou ze srpna 1982 vyšly pouze samizdatem v ediční řadě Edice Petlice (sv. 254, Praha 1982, 100 stran strojopisu).

5) Bratislava: Obzor, 1961.

6) Kriza utopizmu. O kontinuite a vyústení utopických názorov. Bratislava: Obzor, 1967.

7) Citováno podle knižního vydání eseje *Náš soudruh Winston Smith*: československý doslov k románu George Orwella 1984, vydaného spolu s Orwellovým románem v Našem vojsku, Praha 1991 (citát ze s. 208). Eсей vyšel v plném znění rovněž německy a švédsky a jeho části byly publikovány také anglicky, dánsky, francouzsky a italsky.

8) Text úvahy je uložen v mém osobním archivu. Byl zařazen do sborníku o česko-slovenských vztazích, jehož vydání se připravuje.

9) Vilém Prečan: Die sieben Jahre von Prag 1969–1976. Briefe und Dokumente aus der Zeit der „Normalisierung“. Frankfurt/M.: Fischer Taschenbuch Verlag, 1978. Úplný text v češtině byl publikován až koncem roku 1991. Srv. Milan Šimečka: *Od ledna do srpna*. Soukromý komentář k situaci, odevzdaný v září 1969 sekretariátu Alexandra Dubčeka. *Listy*, roč. 21, 1991, č. 6, s.12–14.

10) Zde a v následujícím cituji ze souboru fotokopií dochované části korespondence mezi mnou a M. Š. v letech 1969–1976. Soubor je uložen v mém osobním archivu. Cituji bez jakýchkoli redakčních úprav, třebaže naše dopisy byly psány narychlo, bezprostředně reagovaly na tehdejší události nebo naše zážitky a byly také jistým pojistným ventilem námi pocítované frustrace a začasté i zoufalství. Samozřejmě nás ani nenapadlo, že by tyto dopisy byly někdy zveřejněny.

11) Milan Šimečka. Bibliografie díla za léta 1975–1990. Zpracoval Milan Drápala ve spolupráci s Vilémem

so in a way that we suddenly understood; he also wrote so that reading his work provides the pleasure of belles-lettres.

But even that is not the whole secret of Šimečka's work, of how his writing spoke to us, enraptured us, and left its mark on us. I am struggling here with my own shortcomings and I need Šimečka to help me to express what I am feeling. For assistance I again turn to his writing. In one of his letters he wrote something to the effect: I approve of every interpretation of the world that can help us towards kindness; every interpretation of the world that does not reproduce fear is good.

Šimečka's writing spoke not only to our reason, but also to our hearts, more precisely to our better 'selves'. Even when writing about the less than nice sides of our lives, about the ugliness and monstrosity of the totalitarian Communist system, his words were free of hatred. His writing, on the contrary, never lacked an appeal to the human desire for good, understanding, love, and friendship, a desire so indestructibly present in every man.

1) For Šimečka's childhood see his essay *Cizinci*, which was written in August 1987, for inclusion on a publication on relations between Germans and their neighbours. Neither the book nor the essay has ever been published. The manuscript and its German translation are to be found in the Šimečka Papers, the Czechoslovak Documentation Centre, Scheinfeld–Schwarzenberg.

2) Published in the samizdat journal *Obsah*, October 1985, and in Lenka Procházková, *... a co si o tom myslíte Vy?* Munich: *Obrys/Kontur*, 1986, pp. 63–7.

3) See Šimečka's well-known essay *Knihy-neknihy*, written in February 1979, and published also in English, German, French, and Swedish translation.

4) Dopisy o povaze skutečností was published in samizdat (100 typescript pp.) with a Foreword by Milan Šimečka, Prague: Edice Petlice, 1982.

5) Sociálne utópie a utopisti, Bratislava: Obzor, 1961.

6) Kriza utopizmu: O koninuite a vyústení utopických názorov, Bratislava: Obzor, 1967.

7) Milan Šimečka, *Náš soudruh Winston Smith*, published as the Afterword to the Czech translation of George Orwell, 1984, Prague: Naše vojsko, 1991; quotation on pp. 208–9. The essay was also published in full in German and Swedish and in part in English, Danish, French, and Italian.

8) Copy in the personal archive of the author; the essay is included in a forthcoming volume on Czecho-Slovak relations.

Prečanem. Pro seminář o životě a díle M. Š. organizovaný 20. září 1991 Nadací Milana Šimečky v Bratislavě vydal Ústav pro soudobé dějiny Praha a Čs. dokumentační středisko nezávislé literatury Scheinfeld-Schwarzenberg.

12) Z dopisu M. Š. z 5. dubna 1979, který je uložen v mém osobním archivu. Delší pasáž z tohoto dopisu včetně uvedeného citátu jsem uveřejnil v článku *Sebrali ho ve středu 6. května, Svědectví*, roč. XVII, č. 65 (1981), s. 38. Zmíněný článek čtenář nalezne také v této knize (pozn. autora z prosince 1993).

13) Kromě samizdatového vydání opisů části Šimečkových vězeňských dopisů najdeme obsáhlé pasáže z jeho vězeňské korespondence v publikaci *Světelná znamení: nad otcovými listami z roků 1981/82*, která byla komponována jako koláž dopisů M. Š. a původních reflexí a záznamů jeho syna Martina M. Šimečky. *Světelná znamení* vyšla poprvé v samizdatu v roce 1984 a knižně v nakladatelství Archa, Bratislava 1991.

14) V tomto směru odkazují na bibliografii citovanou v pozn. 11. Namátkou upozorňuji na některé nejčastěji překládané Šimečkovy práce: *Obnovení pořádku* vyšlo celé francouzsky, italsky, anglicky a polsky, *Společenství strachu* anglicky, francouzsky a italsky, v zkrácené verzi německy, *Válka je vůl* anglicky, dánsky, italsky, německy, švédsky, *Rovnováha* anglicky, dánsky, francouzsky, italsky, německy, švédsky. Článek *Svědomí ruské inteligence* byl přeložen do deseti jazyků. Srv. též pozn. 7

15) Citováno z rukopisu, z něhož byl uveřejněn jen úryvek, a to v časopise *Listy*, roč. XVII, č. 2, duben 1987

16) Srv. esej *Československé Polsko, polské Československo*, jehož podstatnou část otisklo *Svědectví*, roč. XVI, č. 63 (1981) pod titulkem *Dračí setba totální odpovědnosti*. Plné znění eseje dosud nebylo zveřejněno.

17) Květoslav Chvatík: *Opožděná recenze aneb Kruhová obrana Milana Šimečky*. *Obrys*, roč. 9, č. 2, červen 1989, s. 24–26

18) Citováno z dopisu M. Š. Květoslavu Chvatíkovi, který je datován v Cyrilově 29. září 1989. Kopie dopisu je uložena v mém osobním archivu.

9) Vilém Prečan, *Die sieben Jahre von Prague 1969–1976*. Briefe und Dokumente aus der Zeit der „Normalisierung“, Frankfurt: Fischer, 1978. It was first published in full in Milan Šimečka, *Od jedna do srpna: Soukromý komentář k situaci*, odevzdaný v září 1969 sekretariátu Alexandra Dubčeka, *Listy*, 21.6 (1991): 12–14.

10) Quotations here and elsewhere are from a collection of photocopies of the surviving part of the correspondence between Vilém Prečan and Milan Šimečka; in the possession of author.

11) Milan Drápala with Vilém Prečan, *Milan Šimečka: Předběžná bibliografie díla za léta 1975–1990*, Prague and Scheinfeld-Schwarzenberg: Institute of Contemporary History and the Czechoslovak Documentation Centre, 1991.

12) Letter from Milan Šimečka, dated 5 April 1979, in the personal archive of Vilém Prečan. See also Vilém Prečan, *Sebrali ho ve středu 6. května...., Svědectví* 15.65 (1981), pp. 38 ff; republished in Vilém Prečan, *V kradeném čase*, Prague and Brno: Institute of Contemporary History and Doplněk, 1994, pp. 440–6.

13) Apart from Šimečka's prison letters that appeared in samizdat, one can find extensive passages from his prison correspondence in Martin M. Šimečka, *Světelná znamení: Nad otcovými listami z roků 1981/82* [Light signals: Concerning Father's letters from 1981–2], samizdat, 1984, and Bratislava: Archa, 1991, comprising a collage of letters by Milan Šimečka and original reflections and notes by his son.

14) See Drápala, Milan Šimečka: *Předběžná bibliografie*. Šimečka's most translated works include *Obnovení pořádku*, which was published in French, Italian, English, and Polish; *Společenství strachu*, published in English, French, Italian, and in an abridged German version; *Válka je vůl*, in English, Danish, Italian, German, and Swedish; *Rovnováha*, in English, Danish, French, Italian, German, and Swedish. The article *Svědomí ruské inteligence* [The conscience of the Russian intelligentsia] was translated into ten languages. Concerning *Náš soudruh Winston Smith*, see footnote no. 7.

15) Quoted from a manuscript, an excerpt of which appeared in *Listy* 17.2 (April 1987).

16) Cf. *Československé Polsko, polské Československo*, which remains unpublished, though most of it appeared as *Dračí setba totální odpovědnosti*, *Svědectví*, 16.63 (1981).

17) Květoslav Chvatík, *Opožděná recenze aneb Kruhová obrana Milana Šimečky*, *Obrys* 9.2 (June 1989): 24–6.

18) Copy of letter from Milan Šimečka to Květoslav Chvatík, dated 29 September 1989; in the personal archive of Vilém Prečan.

Translated from Czech by **Derek Paton**